

РАЗВИТИЕ КЛОНОВАТА МРЕЖА НА ТЪРГОВСКИТЕ БАНКИ – КРИТИЧЕН АНАЛИЗ НА ТЕОРИЯТА И ПРАКТИКАТА

Доц. д-р Людмил Кръстев
Докторант Пламен Георгиев

Резюме

В студията се изследва развитието на клоновата мрежа на Търговските банки като съществена част от банковата система. Във фокуса на анализа е тезата за пряката връзка между експанзията в клоновата мрежа на търговските банки и влиянието на четири ключови фактора: динамиката в икономическия цикъл на развитие на глобално, национално и регионално ниво; процесите на консолидация и конкуренция в банковата система; развитието на информационните технологии и електронното банкиране; форсмажорни обстоятелства, породени от налагане на ограничителни мерки от страна на БНБ към поднадзорните й лица – търговските банки, вкл. процедури по банкова несъстоятелност. Целта на студията е да представи проблемно ориентирана гледна точка за оценка на факторите, влияещи върху решенията за динамиката в клоновата мрежа на търговските банки като цяло и по отделни търговски банки в частност. Изследването е структурирано в следните основни части: **първо**, критичен преглед на нормативната уредба и съвременните научни изследвания в областта на банковата администрация и развитието на клоновата мрежа на търговските банки, включително систематизация на факторите за вземане на управленски решения, свързани в клоновата мрежа на търговските банки в посока – експанзия, запазване и/или редуциране; **второ**, исторически и емпирико-приложен анализ на динамиката в лицензираните банкови институции и тяхното позициониране на конкурентния банков пазар в България; **трето**, анализ на финансовите показатели за банковата система и свързаните с това тенденции в развитието на клоновата мрежа на търговските банки в България и тяхната кадрова осигуреност. В резултат на изследването се потвърждава с емпирични данни за българския банков пазар, че след 1989 г. динамиката в клоновата мрежа се дължи първоначално на динамиката в създаването, сливането и ликвидирването на банкови институции. В периода на членство в ЕС този процес е базиран основно на развитите в тезата ключови фактори с приоритет на регионалното търсене и предлагане на банкови услуги. В двете водещи банки, по отношение на показателите численост на банковия персонал, брой клонове и персонал за един клон за двете водещи български банки анализът извежда следните резултати: 3049 души, заети в 173 клона при среден числен състав от 17,6 души на банков клон за Уникредит Булбанк (при данни, отчитащи и централно управление) и респ. в системата на банка ДСК – 4115 души при средно 355 клона и 11,6 служители на банков клон.

Ключови думи: търговски банки, клонова мрежа.

JEL: E50; G21.

DEVELOPMENT OF COMMERCIAL BANKS BRANCH NETWORK – A CRITICAL EVALUATION OF THEORY AND PRACTICE

Assoc. Rrof. Lyudmil Krustev, PhD
Plamen Georgiev, PhD student

Abstract

This study focuses on commercial banking and the development of branch networks as an essential part of the banking system. At the centre of the analysis is the relationship between the expansion of the branch networks of commercial banks and the influence of the following four factors: the dynamics of the economic development cycle at global, national and regional levels; the processes of consolidation in the banking system; the evolution of information technology and electronic banking and regulatory policy and restrictive measures including insolvency procedures that the central bank establishes in its supervisory capacity for the banking sector. The aim of this study is to offer a critical evaluation of the factors influencing the decision-making concerning the dynamics in the branch network of commercial banks, both at a sector level and in the context of the individual banks. The paper comprises four main parts: Firstly, a critical review of the regulatory system and contemporary scientific studies in the area of bank administration and branch network management, including the structure of decision-making factors in relation to expanding, maintaining or reducing the network of bank branches; Secondly, historical and empirical-applied analysis of the dynamics in the licensed banking institutions and their positioning on the competitive banking market in Bulgaria; and thirdly, analysis of the financial indicators for the banking system and the related trends in the development of the branch network of the commercial banks in Bulgaria and their staffing. As a result of the study, it has been confirmed by the empirical data for the Bulgarian banking market that after 1989 the dynamics in the branch network was originally due to the dynamics in the creation and merger of banking institutions. During the period of EU membership, this process has been based mainly on the key factors developed with the priority of the regional demand and supply of banking services. About the two leading banking institutions, in terms of bank staff numbers, number of branches and personnel per branch for the two leading Bulgarian banks, the analysis has shown the following results: 3049 people, employed in 173 branches with a 17.6 average number of employees per bank branch for Unicredit Bulbank (data relating central management as well) and respectively, in the system of DSK Bank - 4115 people with an average of 355 branches and 11.6 employees of a bank branch.

Keywords: commercial banks, branch network.

JEL: E50; G21.

Увод

Актуалността на проблема за клоновата мрежа на търговските банки се обуславя от факта, че универсалното банкиране е такава организация на банкирането, която изисква достъп до банкови услуги, отговарящи на териториалния обхват на издадената лицензия за банкова дейност¹. Естествено има и изключения от това правило, които са функция както на регионални фактори, така и на влиянието на конкуренцията, респ. поведението на останалите лицензирани за универсално банкиране субекти. Наличието на банкови клонове в населените места е логично и е пряко свързано с трите основни операции, присъщи на търговските банки – влогонабиране (обезпечаване спестовната функция на парите); кредитиране и обслужване на отпуснатите кредити (обезпечаване функцията на парите по погасяване на дълг с настъпил падеж) и банкови услуги от всякакъв характер (платежни, валутно-обменни, преводни и т.н.). Естествено по йерархията на банковата пирамида с ключов характер се явява централното управление (ЦУ) на търговската банка (ТБ), което по своята степен на отговорност практически консолидира всички управленски решения и парични потоци в структурата на съответната банка. В студията прилагаме регулаторната дефиниция, според която: „банка (кредитна институция) е юридическо лице, което извършва публично привличане на влогове или други възстановими средства и предоставя кредити или друго финансиране за своя сметка и на собствен риск.“ (ЗКИ, 2006) За потребностите на студията ние приемаме клоновата мрежа на търговските банки като проекция на бизнес решения, вземани в ЦУ по отношение локализацията в населени места на брандирани представителства (основно клонове и офиси), осигуряващи на банковите клиенти достъп до банкови услуги чрез компетентен банков персонал, технически средства и мрежи за достъп до платежни системи, функциониращи по правилата за контрол на достъпа, киберсигурност, банкова конфиденциалност и приложимост на мерки срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма.

Обект на изследване в студията са търговските банки, а **предмет** – развитието на клоновата мрежа на Търговските банки като съществена част от банковата система. Във фокуса на анализа е **тезата** за пряката връзка между експанзията в клоновата мрежа на търговските банки и влиянието на четири ключови фактора: динамиката в икономическия цикъл на развитие на глобално, национално и регионално ниво; процесите на консолидация и конкуренция в банковата система; развитието на информационните технологии и електронното банкиране; форсмажорни обстоятелства, породени от налагане на ограничителни мерки от страна на БНБ към поднадзорните ѝ лица – търговските банки, вкл. процедури по банкова несъстоятелност.

¹ Заб. Участието на авторите е, както следва: доц. д-р Людмил Кръстев – заключение, останалата част от студията – докторант Пламен Георгиев.

Целта на студията е да представи проблемно ориентирана гледна точка за оценка на факторите, влияещи върху решенията за динамиката в клоновата мрежа на търговските банки като цяло и по отделни търговски банки в частност.

На база на така изведените актуалност, терминологична приложимост, обект, предмет, теза и цел в студията се поставят следните задачи:

Първо. Да се направи критичен преглед на регулаторните изисквания и актуални научни изследвания в областта на банковата клонова мрежа, вкл. да се обособят и научно систематизират фактори за вземане на решения по изграждане и последваща динамика в банковата клонова мрежа в национален и регионален контекст;

Второ. Да се направи емпирико-приложен анализ на състоянието и развитието на клоновата мрежа на ТБ в България от 1990 до 2018 г. с акцент динамиката в броя и позицията спрямо останалите субекти на ТБ в страната и свързаните с това показатели за клонова мрежа и кадрово осигуряване.

На тази основа изследването е логично структурирано в следните основни части: **първо**, критичен преглед на нормативната уредба и съвременните научни изследвания в областта на банковата администрация и развитието на клоновата мрежа на търговските банки със систематизация на факторите за вземане на управленски решения, свързани в клоновата мрежа на търговските банки в посока – експанзия, запазване и/или редуциране; **второ**, исторически и емпирико-приложен анализ на динамиката в лицензираните банкови институции и тяхното позициониране на конкурентния банков пазар в България; **трето**, анализ на финансовите показатели за банковата система и свързаните с това тенденции в развитието на клоновата мрежа на търговските банки в България и тяхната кадрово осигуреност.

Ограничително условие на изследването е анализът само до ниво на национално структуриране на банкова клонова мрежа без нейния мулти-национален аспект, който подлежи на проучване в други бъдещи научни публикации на авторите. Паралелно извън обхвата остава и проблематиката за аналитичните показатели за оценка на ефективността на клоновата мрежа, която изисква данни, представляващи банкова тайна и ограничена за споделяне пред конкуренти информация.

1. Критичен преглед на регулаторната уредба и научните изследвания в областта на банковата клонова мрежа

В чл. 7 от Закона за кредитните институции е въведено изискването за учредяване на банка като акционерно дружество (ал. 1), с минимален паричен капитал от 10 млн. лв. (ал. 2) и с разрешение да „открива повече от един клон в отделно населено място, включително в населеното място,

където е седалището ѝ“ (ал. 4). Като част от изискванията на БНБ за издаване на лиценз за банкова дейност се изисква „описание на управленската и организационната структура, включващо дейността на отделните организационни единици“ (чл. 13, (1), т. 4 от ЗКИ). Паралелно се допуска в рамките на издаден лиценз от БНБ и да се открие клон на територията на друга държава–членка на ЕС (чл. 23 от ЗКИ)².

Независимо от регулаторните изисквания за стартиране на банкова дейност с лиценз от Централната банка последващото развитие на банката е неминуемо свързано с нейната клонова мрежа. Така изгражданата структура на банката по йерархията Централно управление – клонова мрежа е пряка функция на бизнес модел, който е пряко обвързан с икономическия растеж, конкуренцията и търсенето на банкови услуги от страна на клиентите. В техния национален аспект банките се явяват важен фактор за подкрепа на икономическия растеж. В изследване от Финландия (Nakenes, Nasan, Molyneux, & Xie, 2014) се доказва, че работещите на регионално равнище банки могат да стимулират местния икономически растеж. При това в сравнение с големите междурегионални банки те са и по-ефективни в насърчаването на местния икономически растеж. Емпиричното тестване на прогнозните модели на авторите доказва, че в извадка с немски банки и съответни регионални статистически данни „малките регионални банки са по-важни доставчици на финансиране в региони с нисък достъп до финансиране“.

Промените в банковата система често се дължат на глобални тенденции, вкл. политики по приватизация, дерегулация, отваряне на дадена национална икономика за навлизане на чуждестранни банки (Hawkins & Mihaljek, 2001). Не на последно място е важен ефектът на технологичното развитие и търсенето на банкови услуги от страна на стратегическите корпоративни клиенти.

В изследване от 2015 г. се поставя под съмнение аксиомата за редуцирането на банковия риск с географската диверсификация на банковата клонова мрежа. Авторите (Goet & Levine, 2015) установяват за територията на САЩ при действащите регулации за навлизане на банка от един щат в друг щат, че като цяло „географската експанзия намалява риска“. Това обаче е категорично потвърдимото само когато тази експанзия е в посока на икономически несинхронни региони, т.е. такива с асинхронни бизнес цикли. Географската диверсификация обаче „не подобрява качеството на заемите“. Изследването доказва, че географското разширяване намалява

² Заб. Изрично е упоменато, че ЗКИ „въвежда разпоредбите на Директива 89/117/ЕИО на Съвета относно задълженията на клоновете на кредитни институции и на финансови институции, установени в държава членка, чиито главни управления се намират извън тази държава–членка, относно публикуването на годишни счетоводни документи“.

риска, като намалява излагането на идиосинкратични местни рискове и отхвърля аргумента, че разширяването на мрежата увеличава риска, изразен в намаляване способността на ЦУ да мониторира кредитите и да управлява свързаните с това кредитни рискове. В представително изследване за цялата територия на САЩ, проведено от позициите на 2003 г., но с фокус 20-те и 30-те години на XX век, е категорично доказано, че развитата банкова клонова мрежа е важен фактор в „оцеляването“ на банките в условията на Голямата депресия (Carlson & Mitchener, 2003). Данните позволяват да се установи прекият ефект върху банковата клонова мрежа върху междубанковата конкуренция и „изтласкването“ на неконкурентните банки извън банковата система, повишаващо средното ниво на нейните качествени показатели.

В изследване за щатската банкова система са изведени няколко ключови фактори, които пряко мотивират и специфицират процеса на изграждането на банковата клонова мрежа, подчинено на концепцията за „банкиране на дребно“. Тук се включват постановките за „бизнес, ориентиран към потребителите“; „стабилност на банкирането на дребно, базирано върху обслужване на голям брой от малки клиенти“; „наличие на вътрешно присъща хеджингова природа в банкирането на дребно, обвързана с различната реакция в търсенето на банкови продукти и услуги при промени в пазарните условия“ (Clark, Dick, Hirtle, Stirroh, & Williams, 2007).

В изследване на Федералния резерв се прави селекция на водещи фактори, влияещи върху решенията за броя и размера на банковите клонове в структурата на ТБ (Hannan & Hanweck, Recent Trends in the Number and Size of Bank Branches: An Examination of Likely Determinants, 2008). Изследването разглежда ролята на пазарните характеристики при обяснението на феномена на растежа в броя на клоновете на ТБ с течение на времето и поставя акцент върху значително по-малко проучения аспект на спад в размера на средния банков клон. Чрез проучване на панелни данни (които включват повече от 2000 наблюдения в периода 1988 до 2004 г.) са установени корелационни връзки между броя на клоновете на ТБ и размера на натоварване с банкови услуги, кредитиране и влогонабиране на тези клонове. Авторите установяват, че броят на клоновете на ТБ се свързва положително с процента на възвръщаемост, която ТБ получава от своите лихвоносни активи. Отрицателна корелация е установена при прилагане на регулаторни ограничения срещу пазарна концентрация, както и при случай на затруднения в достъпа до банковия клон в силно урбанизирана градска среда в пикови часове.

В проучване за САЩ на изследователи отново под егидата на Федералния резерв от 2005 се проучва пряката връзка между размера на банковата клонова мрежа и самото представяне като бизнес субект на отделните банкови клонове (Hirtle, 2005). Изследването отчита, че независимо от ефекта на информационните технологии броят на клоновете на банките в САЩ устойчиво расте. Тези новосъздавани клонове обичайно са по

инициатива на банки с големи клонови мрежи. Студията установява, че „банките със 100 до 500 клона (т.нар. „средни мрежи“) имат по-ниски средни депозити на банков клон и приблизително равни обеми малки кредити на клон, без това да редуцира нетните разходи по депозитите спрямо тези на банки с по-голяма клонова мрежа“. При сравнение с банки под 100 клона се установяват по-нисък среден размер на депозити и респ. мащаб на бизнеса за клон, при паралелно по-ниски нетни средни разходи за депозитите. Анализът обаче не доказва „систематична връзка между размера на клоновата мрежа и цялостната институционална рентабилност“. Крайният резултат от проучването показва, че средните по размер клонови мрежи са в по-неблагоприятно конкурентно положение, сравнено с това на банките с най-големи клонови мрежи. В предкризисно проучване в САЩ от 2008 г. е изследвана връзката между броя и размера на банковите клонове (Hannan & Hanweck, Recent Trends in the Number and Size of Bank Branches: An Examination of Likely Determinants, 2008). Фокусът в студията е върху тенденцията към увеличаване броя на банковите клонове при паралелно намаляване на средния размер на един банков клон по отношение на персонал и бизнес.

В проучване върху развиващите се пазари (Hawkins & Mihaljek, 2001) по егидата на Банката за международни разплащания е обърнато специално внимание на мотивите за банков консолидации, водещи практически и до обединяване на банковите клонови мрежи, и редуциране в броя на банковите клонове в правопримачия банков субект. В обобщен план тези фактори се групират, както следва: ползи, изразени чрез бюджетите за разходи и издръжка, вкл. икономия от мащаба, повишаване на организационната ефективност, намаляване цената на разходите за финансиране, постигане на диверсификация на риска, икономия на капитал в посока изискванията за капиталова адекватност); ползи, изразени чрез бюджетите на приходите (постигане на икономия от обхвата на териториално проникване, постигане на възможности за сключване на големи сделки и привличане на големи корпоративни клиенти, постигане на регионално лидерство); фактори, породени от икономически условия (сливания след кризи или по време на икономическия цикъл); и други мотиви (частно-субективни управленски ползи, постигане на защита срещу враждебни придобивания и др.).

Можем да допълним, че като най-важни за тези решения на ниво ЦУ се явяват и факторите: а) „диверсификация на кредитния риск“, изразена в нарастване капацитета за прилагане на хеджингови инструменти с нарастване размера на банката след операция по сливане; б) подобряване на управленската ефективност, изразена в обмена на добри управленски практики по линията на придобивана – придобиваща ТБ; в) редуциране на разходите за финансиране и постигане на статут на системна банка, базирано върху разбирането, че с нарастване големината на банката нейният достъп до ресурси за финансиране нараства, вкл. и склонността на ЦБ и

правителството за подкрепа в случай на криза, базирано върху концепцията „Too Big to Fail“; г) икономия от обхвата, постигана при предлагането на разширена номенклатура от банкови продукти, иначе уникално развити на етап преди сливането на банките и техните клонови мрежи. Към посочените фактори можем да добавим и ползването в рамките на платежните системи на банкови картови продукти за извършване на операции по покупки (чрез АТМ или ПОС терминали) и тегления на пари в брой, чрез банкомати.

В изследване на полския банков пазар от 2017 г. се установява влиянието на промените в достъпността и наличието на банкови клонове по места върху местната икономика. В изследването в Полша за периода 2009–2014 г. авторите доказват, че промените в местното банкиране, които водят до увеличаване ролята на банковия модел на бизнес взаимоотношенията, са „свързани с подобрения на местните пазари на труда и по-лесен достъп на МСП до банково кредитиране“ (Hasan, Jackowicz, Kowalewski, & Kozlowski, 2017). Изследването отчита, че радикалните промени в структурата на собствеността на големите търговски банки водят до по-бързо учредяване на нови фирми, като паралелно тяхното представяне в бизнес аспект е много зависимо към нестабилността на местните банкови пазари. В графично-вербален модел към студията авторите отчитат два ключови фактора при изграждането на клоновата мрежа по места на ТБ: първият е свързан с ефекта върху местната икономика, изразен в намаляване на безработицата и повишаване на показателите за разкриване на нови фирми и работни места; вторият е в посока прекия ефект върху МСП, които получават подобрен достъп до конкуриращо се банково кредитиране, подобряване възможностите за инвестиции и редуциране на финансовите разходи.

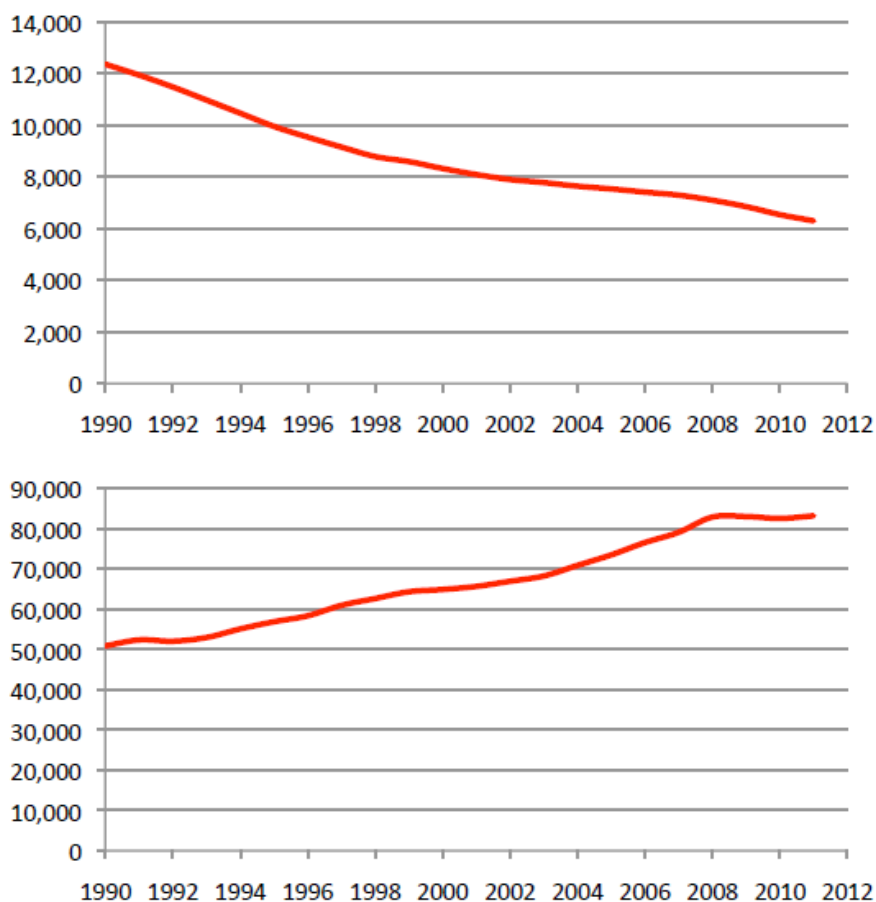
Също в студия от 2017 г. за банковия пазар в САЩ се потвърждава пряката връзка между две тенденции: увеличаване броя на банковите клонове (до ниво от 83709 клона през 2012 г.) при паралелно намаляване броя на лицензирани банкови институции (вж. фиг. 1). В основата на тази тенденция е и локална нормативна особеност – дерегулация на достъпността до предоставяне на банкови услуги между отделните щати, въведено със закон през 1994 г. (Kuehn, 2017). В друго свое изследване авторът отчита, че средно на банкова институция в САЩ тенденцията е за изграждане на клонова мрежа от средно 4,1 клона на банка през 1990 г., през 12,6 клона през 2010 г. до 15,3 клона през 2015 г. (Kuehn, *Strategic Complementarities in Bank Branching Decisions*, 2017).

Направеният анализ на изследвания в областта на нормативната уредба и международни научни изследвания позволява да се направят следните по-важни изводи:

Първо. Клоновата мрежа на ТБ е функция на национални регулаторни стандарти и бизнес модел на самата банка като институция и бранд;

Второ. Решенията на ниво ЦУ по създаване и експанзията в регионален аспект на клоновата мрежа на ТБ са пряко свързани с местната икономика (безработица, нови работни места, нови фирми) и решенията на

мениджмънта на МСП за банково кредитиране и инвестиции при редуциращи се финансови разходи.

Фигура 1. Брой банкови институции и кумулативен брой банкови клонове в САЩ за периода 1990 – 2012 г.

Източник: (Kuehn, 2017, стр. 7).

Трето. Банковата консолидация е особен случай на влияние върху клоновата мрежа, при който обединяването на банкови институции води до закриване на банкови клонове в името на по-добри финансови показатели на правопримемия банков субект.

Четвърто. Банковата ликвидация е краен и болезнен случай на тотално закриване на клонова мрежа и прехвърляне обслужването на икономическите агенти към конкурентни банкови субекти.

2. Еволюция на търговските банки в България и тяхната клонова мрежа

Клоновата мрежа на ТБ в България е функция на политиката на БНБ по приложение на нейните правомощия по издаване на лицензи за осъществяване на банкова дейност по реда на чл. 165, т. 15 от БНБ („издава, отказва издаване и отнема лицензи на банки, на оператори на платежни системи, на платежни институции и на дружества за електронни пари при условия и по ред, определени със закон“).

Задачата в настоящия параграф от студията е критичен анализ на теорията и практиката на банковото дело по отношение развитието на клоновата им мрежа, респективно търговската достъпност на банковите продукти и услуги до населението и бизнеса в нашата държава. С цел правилното разбиране и историческата същност на процесите ще направим кратка ретроспекция на развитието на банковото дело у нас. Поради принципните различия в законодателната рамка и принципите на развитие на банките в България, ще отделим условно периодите от Освобождението до 9 септември 1944 година, както и след 10.11.1988 г. до наши дни.

Началото на банковата дейност по нашите земи стартира с основаването през 1864 г. на Българска земеделска банка. През 1857 г. в столицата на османската империя Истанбул с френски и английски капитали се създава Отоманска банка, която открива филиали в Русе и Варна през 1865 г.

Началото на организираната банкова система в България се поставя на 25 януари 1879 г. с основаването на Българската народна банка. В изследвания на БНБ подробно е описано първоначалното изграждане на банковата ни система и нейните трусове по време и след Първата световна война. За целите на студията този период остава извън обхвата на анализа, като акцентът е върху промените след 9 септември 1944 година и тяхното влияние върху актуалния облик на банковата система и нейната клонова мрежа. Осемнадесет месеца след преврата от 1944 г. (на 6 март 1947 год.) се провежда парична реформа и национализация на банките. С паричната реформа се цели неутрализиране на инфлационните последици от войната и обсебване от държавата на икономическата власт, държана от дотогавашната капиталистическа класа. В резултат количеството на парите в обращение намалява с 51 млрд. лв. – от 76 млрд. лева на 25 млрд. лева. От обращение са извадени емитирани от държавата съкровищни бонове за 31,6 млрд. лева. Паричната реформа е извършена чрез частична замяна на стари парични знаци срещу нови. Чрез новоприет Закон за банките и банковото дело за държавен монопол се обявяват всички банкови сделки.³

³ Заб. По данни на БНБ от нейните летописни книги в резултат на тази национализация банковата система се състои от самата БНБ със 130 клона, Популярни банки с 255 клона, Българска инвестиционна банка с 5 клона, Пощенска спестовна каса с банкови представителства при земеделски кооперации с 3021 клона и

С Постановление №218 на МС от 2 март 1951 г. се обявява закриването на т.нар. популярни банки. Разпоредено е, техните местни клонове по места да се реорганизируют като клонове на БНБ.

На 12 май 1952 г. се извършва парична реформа и преразпределение на паричната форма на националното богатство. При определяне на потребителските цени един нов лев се обменя срещу 25 стари лева. Наличните пари обаче се обменят в пропорция 100 : 1, а тези по сметки в ДСК – подлежат на диференцирано преизчисляване. През 1964 г. се създава Българската външнотърговска банка (БВТБ). Тя е с насоченост кредитиране на външнотърговските предприятия в страната, извършва разплащания и валутен контрол в областта на външната търговия – експорт и импорт, обмен на валута, придобиване на благородни метали.

През 1967 г. под името БНБ се осъществява вливане на Българската инвестиционна банка (БИБ) в самата Българска народна банка. Паралелно, същата година е създадена и Държавната спестовна каса – ДСК. Нейният профил е спестовно-кредитен: набиране на влогове от гражданите и отпускане на кредити за задоволяване на жилищни потребности. Прави се преобразуване на Пощенските каси в представителства на ДСК. БНБ запазва за себе си отговорностите по кредитиране на отраслите с оборотни средства и инвестиции.

През 1969 се създават две отраслови насочени банки –Земеделско-търговската банка и Промислената банка. Двете оперират до 1 януари 1971 г., когато са трансформирани в дирекции на БНБ, които през 1977 г. са окончателно закрити. През 1983 година е създадена Банка за стопански инициативи – Минералбанк. Банката има за цел да отпуска преференциални кредити (левови и валутни) в стратегически и структуроопределящи производства.

В периода 1987 – 1989 г. в България се създават седем търговски банки на отраслов принцип.⁴ Собствеността в тях е предимно държавна, но големи структуроопределящи предприятия притежават миноритарни пакети от акции. Тези банки са без клонова мрежа, рефинансират се от БНБ, обслужването на банковите клиенти при дългосрочно кредитиране извън седалищата им се извършва от клоновата мрежа на БНБ.

Началото на реформите в България стартира с изцяло административно-команден модел на управление на банковата система, нито лев частни български или чуждестранни инвестиции в сектора. Лихвените проценти са административен прерогатив на централната изпълнителна власт. БНБ от

влогонабирателна мрежа с 4368 пункта (Вж. Българска народна банка. Сборник документи. Т. IV. 1930–1947 г. С.: ГУА и БНБ, 2004, 1168 с.

bnb.bg/bnbweb/groups/public/documents/bnb_publication/_history_archives_doc4_bg.pdf.

⁴ Заб. Това са: Банка Биохим, Строителна банка, Стопанска банка, Транспортна банка, Банка Електроника и Банка Транспортна техника.

своя страна преразпределя набраните от ДСК спестявания като кредитен ресурс, насочван за кредитиране чрез останалите държавни банки.

Счита се, че 1989 г. е ключова за реформите на наследената от социализма централизирана банкова система. Налага се двузвенен модел на банковата система – Централна банка и 59 ТБ. Тези търговски банки се създават на база преобразуване на бившите регионални клонове на самата БНБ. Така към 1990 г. банковите институции в страната достигат впечатляващия брой от 70 субекта (вж. Табл. 1). Държавата прекратява политиката на централизирано определяне на лихвените проценти, въвежда се пазарен валутен курс, либерализира се външната търговия, премахва се държавният монопол, кредитните тавани са анулирани.

Таблица 1
Търговските Банки в България в периода 1990–1991

№	1990: НАИМЕНОВАНИЕ НА БАНКАТА	1991: БАНКИ С БЪЛГАРСКИ КАПИТАЛ
1	Асеновградска ТБ – АД	Централна Кооперативна банка (София)
2	Банка за земеделски кредит	Българска Пощенска банка (София)
3	Благоевградска ТБ – АД	Кредитна банка (Драгоман)
4	Бобовдолска ТБ – АД	Агробизнесбанк (Пловдив)
5	Ботевградска ТБ – АД	Международна банка за търговия и развитие (София)
6	БСИ „Минералбанк“	Сирбанк (София)

70	Ямболска – ТБ – АД	Троянска ТБ – АД

76		Ямболска – ТБ – АД
		БАНКИ С ЧУЖДЕСТРАНЕН КАПИТАЛ
1		Международна банка за инвестиции и развитие (София)
2		Банка за земеделски кредит

Източник: БНБ.

С промените от 1989 г. банковата система на България търпи бурно преобразуване. Само за периода 1990–1991 г. значителните като количество 78 самостоятелни банкови институции функционират на територията на Република България.

С цел окрупняване в системата на ТБ е въведено от страна на БНБ изискване за минимален учредителен уставен капитал от 50 млн. лв. за банките с български капитал и равностойността на 20 млн. USD за банките с чуждестранен капитал. В резултат са създадени множество нови частни

банки, като до края на 1991 год. единствената държавна банка, непреобразувана на акционерен принцип, е „Държавната спестовна каса“ (БНБ, 1991), която запазва своята тясна специализация в кредитирането на населението. При всички случаи, където изискването за минимален първоначален уставен капитал не може да се постигне, тече консолидация, която завършва в следващите няколко години. Последващите изменения в броя и наименованията на лицензираните за опериране на територията на България ТБ са функция както на процеси на консолидация, така и на форсмажорни събития.

Видно от Таблица 1 е (вж. Приложение 1), че към 1991 г. съществуват 76 държавни банки, обслужващи големи промишлени сектори и населението. Спецификата за банковия пазар към 1991 г. е, че само ДСК няма статут на търговска банка, функционира по нарочен закон за самата банка, притежава пазарен дял от 75% от депозитите на населението и разполага с най-голямата клонова мрежа практически във всеки град в страната. Останалите банки се отличават със строга регионализация и урбанизирана идентичност като седалището (населеното място) на нейното ЦУ е най-често и наименованието на самата банка.

През 1992 г. се създава Банкова консолидационна компания (БКК). В резултат е осъществен консолидационен проект с обхват от 22 държавни банки с регионален фокус и е създаден нов банков субект с фирма „Обединена българска банка“. Експресбанк е новото име на консолидираните Транспортна банка и 12 регионални банки. Балканбанк абсорбира през 1993 г. три банки, а Хебросбанк – други осем. ТБ „Биохим“ акумулира в мрежата си (1995 г.) Софиябанк, Сердика и самата Биохим. Само акциите в банка ДСК остават пряко притежание на държавата, а не чрез БКК. От 1990 г. е и началото на достъпа на частни капитали до собствеността на банките – създават се частни банки. Техният брой достига до 33 през 1995 г. Държавните банки обаче запазват доминиращата си роля до въвеждането на валутния борд през 1997 г.

В средата на 90-те години настъпва банкова криза, дължаща се на рязко увеличаване на несъбираемите кредити. Поради недостиг на средства за рефинансиране на банките през 1993 г. е разработен и приет Закон за уреждане на необслужваните кредити, които са сключени до 31 декември 1990 г. В резултат са емитирани т.нар. ЗУНК облигации с 25-годишен срок до падежа, при 5-годишен гратисен период. Валутата на емисията е USD. Емисията възлиза на \$2,5 млрд.

Таблица 2
Търговските банки в България в периода 1992–1993

	1992: БАНКИ С БЪЛГАРСКИ КАПИТАЛ	1993: БАНКИ С БЪЛГАРСКИ КАПИТАЛ
1	ТБ „Кристалбанк“ – АД	ТБ „Славяни“ – АД, София
2	БСИ „Минералбанк“	ТБ „Капиталбанк“ – АД, София
3	Първа частна банка	ТБ Първа инвестиционна банка – АД, София
4	Стопанска банка	ТБ Българска търговска и индустриална банка – АД, София
5	Ямболска – ТБ – АД	Балканска универсална банка – АД, София
6	Първомайска ТБ – АД	ТБ „Моллов“ – АД, София
7	Старозагорска ТБ – АД	ТБ „Балканбанк“ – АД, София (образувана чрез сливане на 3 ТБ)

38	Казанлъшка ТБ – АД	Банка за земеделски кредит
	...	
53	Селскостопанска кредитна централа – АД	
	БАНКИ С ЧУЖДЕСТРАНЕН КАПИТАЛ	
1	Международна банка за инвестиции и развитие (София)	
2	Банка за земеделски кредит	

Източник: БНБ.

През 1995 г. само 4 от общо 47 банки отчитат положителен финансов резултат. Загубата за сектора достига 37 млрд. лв. Намесата на БНБ се оценява като катастрофална – рефинансирането в левове на банките отключва инфлационна спирала⁵. Загубата на доверие в банковата система формира опашки от банкови клиенти, чакащи да изтеглят своите спестявания и депозити. Опитите за подкрепа на валутния курс на лева от страна на БНБ са неуспешни.

⁵ Заб. По данни на НСИ инфлацията за месеците юни-декември 1996 г. е между 10% и 27%, а за период от една година – март 1996 г. до март 1997 г. достига 2019%

1994	1995	1996	1997
1994	1 група	1 група	1 група
ТБ "Христова" - АД	ТБ ВУЛКАН	ТБ ВУЛКАН	ТБ ВУЛКАН
Агробиоинвестбанк (Пловдив)	ДЖ	ДЖ	ДЖ
БСН "Минералбанк"	ОББ	ОББ	ОББ
Първа частна банка	ПОЩЕНСКА БАНКА	ПОЩЕНСКА БАНКА	ПОЩЕНСКА БАНКА
ТБ "Славей" - АД, София	ТЕ ВНОШИ	ТЕ ВНОШИ	ТЕ ВНОШИ
ТБ "Молоко" - АД, София	ЕКОПРОСБАНК	ЕКОПРОСБАНК	ЕКОПРОСБАНК
ТБ "Валандан" - АД, София (образувана чрез сливане на 3 ТБ)	ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА АД	ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА АД	ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА
Степанска банка	ТБ ХЕРОС	ТБ ХЕРОС	ТБ ХЕРОС
Любосла - ТБ - АД	2 група	2 група	2 група
ТБ "Калиман" - АД, София	СНБ	СНБ	СНБ
ТБ Първа инвестиционна банка - АД, София	ЦФ	ЦФ	ЦФ
ТБ Българска търговска и инвестиционна банка - АД, София	БЪЛГАРСКО ИНВЕСТИЦИОННО БАНКА	БЪЛГАРСКО ИНВЕСТИЦИОННО БАНКА	БЪЛГАРСКО ИНВЕСТИЦИОННО БАНКА
Българска универсална банка - АД, София	КРЕДИТНА БАНКА	КРЕДИТНА БАНКА	КРЕДИТНА БАНКА
ТБ "Експресбанк" - АД, Варна (образувана чрез сливане на 12 ТБ)	ЗЕМДЕЛСКА И ПРОМИШЛЕНА БАНКА - АД, София	ЗЕМДЕЛСКА И ПРОМИШЛЕНА БАНКА - АД, София	ЗЕМДЕЛСКА И ПРОМИШЛЕНА БАНКА
ТБ "Херос" - АД, Пловдив (образувана чрез сливане на 10 ТБ)	ТБ "Кристалбанк" - АД	ТБ "Кристалбанк" - АД	ТБ "КРИСТАЛБАНК"
ТБ "Софиябанк" - АД, София (образувана чрез сливане на 4 ТБ)	Частна земеделска и инвестиционна банка - АД	Частна земеделска и инвестиционна банка - АД	Частна земеделска и инвестиционна банка
Частна земеделска и инвестиционна банка - АД	Агробиоинвест (Пловдив)	Агробиоинвест (Пловдив)	АГРОБИОИНВЕСТ
Обществен българска банка - АД (сливане на 22 ТБ)	БСН "Минералбанк"	БСН "Минералбанк"	БСН "МИНЕРАЛБАНК"
Централна кооперативна банка (София)	Първа частна банка	Първа частна банка	ПЪРВА ЧАСТНА МЕЖДУНАРОДНА БАНКА
Българска Пощенска банка (София)	ТБ "Славей" - АД, София	ТБ "Славей" - АД, София	ПЪРВА ПОЩЕНСКА МЕЖДУНАРОДНА БАНКА
Кредитна банка (Драгоман)	ТБ "Молоко" - АД, София	ТБ "Молоко" - АД, София	ПОЩЕНСКА МЕЖДУНАРОДНА БАНКА
Международна банка за търговия и развитие (София)	ТБ "Валандан" - АД, София	ТБ "Валандан" - АД, София	МЕЖДУНАРОДНА БАНКА ЗА ТЪРГОВИЯ И РАЗВИТИЕ
Софиябанк (София)	ТБ "Елит" - АД, София	ТБ "Елит" - АД, София	МЕЖДУНАРОДНА ОРТОДОКСАЛНА БАНКА "СВ. НИКОЛА"
Международна банка за инвестиции и развитие (София)	Степанска банка	Степанска банка	МЕЖДУНАРОДНА ОРТОДОКСАЛНА БАНКА "СВ. НИКОЛА"
Банка за земеделски продукт	Любосла - ТБ - АД	Любосла - ТБ - АД	ЧЕЛТЪСКОМ
Добруджанска - ТБ АД (Добрична ТБ АД)	Добруджанска - ТБ АД (Добрична ТБ АД)	Добруджанска - ТБ АД (Добрична ТБ АД)	ТБ "КРЕДИТПРОСБАНК"
Ванкесбанк АД (Пиринска банка)	Търговска и селскостопанска банка АД	Търговска и селскостопанска банка АД	БЪЛГАРСКО ТЪРГОВСКО И ИНДУСТРИАЛНА БАНКА
Международна банка за търговия и развитие (София)	Ванкесбанк АД (Пиринска банка)	Ванкесбанк АД (Пиринска банка)	КОМПОЗИТИВНА ТБ
Банка за земеделски продукт	Международна организациона банка "Св. Никола" - АД, София	Международна организациона банка "Св. Никола" - АД, София	3 група
Добруджанска - ТБ АД (Добрична ТБ АД)	Българска инвестиционна банка - АД, София	Българска инвестиционна банка - АД, София	ИНГ БАНК
Ванкесбанк АД (Пиринска банка)	ТБ "Юнис" - АД, София	ТБ "Юнис" - АД, София	ВИП - ДРЕЩЕРАНИ
Корпоративна търговска банка - АД, София	ТБ "Калиман" - АД, София	ТБ "Калиман" - АД, София	СОЦИТЕТИ ВЕНЧЪР
Международна ортодоксална банка "Свети Никола" - АД, София	ТБ Българска търговска и инвестиционна банка - АД, София	ТБ Българска търговска и инвестиционна банка - АД, София	БЪЛГАРО-АМЕРИКАНСКА КРЕДИТНА БАНКА
Българска инвестиционна банка - АД, София	Валанданска универсална банка - АД, София	Валанданска универсална банка - АД, София	ИНГ - ел. София
ТБ "Елит" - АД, София	Частна предприемаческа банка "Тексин" - АД	Частна предприемаческа банка "Тексин" - АД	ЛОНИЙСКА БАНКА
Булбанк - АД (образувана чрез сливане на 4 ТБ)	Селскостопанска кредитна централа - АД	Селскостопанска кредитна централа - АД	ВАРБУШ БУЛГАРСКИ КРЕДИТБАНК
ТБ "Славей" - АД, София	Международна банка за търговия и развитие (София)	Международна банка за търговия и развитие (София)	РАЙФАЙЗБАНК
ТБ "Юнис" - АД, София	Кредитна банка (Драгоман)	Кредитна банка (Драгоман)	ТБ "ИКОС" - ел.м. София
БАНКИ С ЧУЖДЕСТРАНЕН КАПИТАЛ	Тресторбанк (София)	Тресторбанк (София)	
ИНГ Банк - Колония, ел.м. София	Международна банка за инвестиции и развитие (София)	Международна банка за инвестиции и развитие (София)	
Хисбанк - АД, ел.м. м.м. София	Банка за земеделски продукт	Банка за земеделски продукт	
Райфајзбанк - България - АД, София	Лонийска и народна банка на Турция, ел.м. София	Лонийска и народна банка на Турция, ел.м. София	
ВипИ - Дрещерабанк - АД, София	Ванкесбанк - България - АД, София	Ванкесбанк - България - АД, София	
	"ВипИ - Дрещерабанк" - АД, София	"ВипИ - Дрещерабанк" - АД, София	
	"ИНГ Банк" - Колония, ел.м. София	"ИНГ Банк" - Колония, ел.м. София	
	"ИКОС" - АД, ел.м. м.м. София	"ИКОС" - АД, ел.м. м.м. София	

Фигура 2. Търговските банки в България (1994 – 1997 г.)
Източник: БНБ.

Нарастващата легова парична маса в обращение допринася за засиленото търсене на „твърда валута” и стимулира доларизацията на икономиката, като националните пари практически спират да изпълняват своите функции. Повишаването на лихвения процент до ниво 25% месечно и девалвацията на лева от 70 лева за \$ (декември 1995 г.) до 461 лв. (в края на 1996 г.) е рекордна за страната ни след промените от 1989 г. Всички легови активи на икономическите агенти са тотално обезценени чрез измерителя национална валута. Като противодействие на лавинообразния разпад на финансовата система от първи юли 1997 г. е въведен валутен борд. След труса на хиперинфлацията на пазара остават 28 банки и 7 клона на чуждестранни банки, които са и официално опериращите кредитни институции към 30.06.1998 г. През 1997 г. Банковата консолидационна компания приватизира петте най-големи банки – Биохим, Експресбанк, Хебросбанк, Пощенска банка и Булбанк. Новите собственици на приватизираните банки са чуждестранни стратегически инвеститори.

Към 31.12.2007 г. (вж. фиг. 4.) 85% от банковите активи в България са собственост на чуждестранни инвеститори. Същевременно са извършени редица реформи в счетоводните стандарти, банковия надзор и търговското законодателство. С навлизането на чуждестранни инвеститори се изравнява националният със световният стандарт на банкиране както в посока качество, така и в посока количество на предлаганите продукти и услуги. С въвеждането на електронното банкиране ползването на банкомати се увеличава от 39 млн. транзакции през 2003 г. до 153 млн. през 2007 г. Разширена е и националната клонова мрежа – като по данни от НСИ към края на 2007 г. оперират 2407 клона на банки в България.

След 1999 г. се наблюдава експлозивно нарастване на кредитирането. За периода 1999–2005 г. статистиката на БНБ отчита, че кумулативното нарастване на кредитирането от страна на ТБ към икономическите агенти възлиза на 360% (~24% годишно) на кредитите към граждани и фирми. В отрасъл „Строителство” увеличението се оценява на 14 пъти. Като контра мярка за ограничаване на „прегряването” в първата година на еврочленството (на 19 юли 2007 г.) УС на БНБ повишава нормата на задължителни минимални резерви на ТБ на 12%. Ефектът от мярката е постигнат и след 16 месеца (на 27 ноември 2008 г.) БНБ редуцира нормата на 10%. Като следствие на глобалната финансова криза и директното влияние чрез механизма на валутния борд лихвените нива са на много приемливи за кредитополучателите нива и банковата система отчита ръст и няколко консолидации, както и сделка с контролния пакет на капитала на Общинска банка АД.

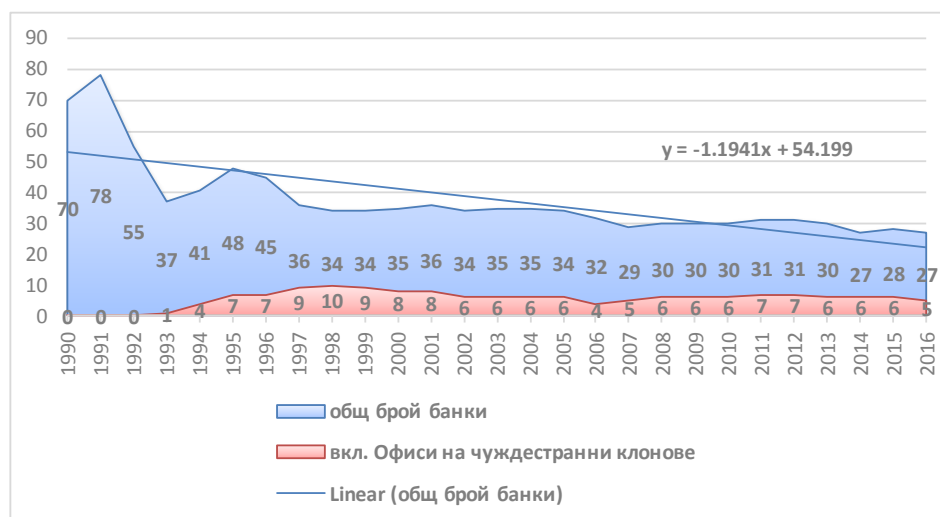
2008	2009	2010	2011	2012
Първа група	Първа група	Първа група	Първа група	Първа група
КРЕДИТ БУЛГАРИ	КРЕДИТ БУЛГАРИ	КРЕДИТ БУЛГАРИ	КРЕДИТ БУЛГАРИ	КРЕДИТ БУЛГАРИ
БАНКА ДСК	БАНКА ДСК	БАНКА ДСК	БАНКА ДСК	БАНКА ДСК
ОБЕДИНЕНА БЪЛГАРСКА БАНКА	ОБЕДИНЕНА БЪЛГАРСКА БАНКА	ОБЕДИНЕНА БЪЛГАРСКА БАНКА	ОБЕДИНЕНА БЪЛГАРСКА БАНКА	ОБЕДИНЕНА БЪЛГАРСКА БАНКА
РАЙФАЙЗБАНК (БЪЛГАРИ)	РАЙФАЙЗБАНК (БЪЛГАРИ)	РАЙФАЙЗБАНК (БЪЛГАРИ)	РАЙФАЙЗБАНК (БЪЛГАРИ)	РАЙФАЙЗБАНК (БЪЛГАРИ)
КОСОМАН И БЪ ДЖИ БЪЛГАРИ	КОСОМАН БЪЛГАРИ	КОСОМАН БЪЛГАРИ	ПЪРВА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА	ПЪРВА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА
Втора група	Втора група	Втора група	Втора група	Втора група
ПЪРВА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА	ПЪРВА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА	ПЪРВА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА	ПЪРВА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА	ПЪРВА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА
БАНКА ПИРОС БЪЛГАРИ	БАНКА ПИРОС БЪЛГАРИ	БАНКА ПИРОС БЪЛГАРИ	БАНКА ПИРОС БЪЛГАРИ	БАНКА ПИРОС БЪЛГАРИ
СОСИТЕ ЖЕНЕРАЛ ЕКСПРЕСБАНК	СОСИТЕ ЖЕНЕРАЛ ЕКСПРЕСБАНК	СОСИТЕ ЖЕНЕРАЛ ЕКСПРЕСБАНК	СОСИТЕ ЖЕНЕРАЛ ЕКСПРЕСБАНК	СОСИТЕ ЖЕНЕРАЛ ЕКСПРЕСБАНК
КОРПОРАТИВНА ТЪРГОВСКА БАНКА	КОРПОРАТИВНА ТЪРГОВСКА БАНКА	КОРПОРАТИВНА ТЪРГОВСКА БАНКА	КОРПОРАТИВНА ТЪРГОВСКА БАНКА	КОРПОРАТИВНА ТЪРГОВСКА БАНКА
СИБАНК	СИБАНК	СИБАНК	СИБАНК	СИБАНК
ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА	ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА	ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА	ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА	ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА
АЛФА БАНК БЪЛГАРИ	АЛФА БАНК БЪЛГАРИ	АЛФА БАНК БЪЛГАРИ	АЛФА БАНК БЪЛГАРИ	АЛФА БАНК БЪЛГАРИ
ТЕ МВЕ ЮНИОНБАНК	ТЕ МВЕ ЮНИОНБАНК	ТЕ МВЕ ЮНИОНБАНК	ТЕ МВЕ ЮНИОНБАНК	ТЕ МВЕ ЮНИОНБАНК
ТЕ ИНВЕСТБАНК	ТЕ ИНВЕСТБАНК	ТЕ ИНВЕСТБАНК	ТЕ ИНВЕСТБАНК	ТЕ ИНВЕСТБАНК
ПРОКРЕДИТ БАНК (БЪЛГАРИ)	ПРОКРЕДИТ БАНК (БЪЛГАРИ)	ПРОКРЕДИТ БАНК (БЪЛГАРИ)	ПРОКРЕДИТ БАНК (БЪЛГАРИ)	ПРОКРЕДИТ БАНК (БЪЛГАРИ)
ОБЩИНСКА БАНКА	ОБЩИНСКА БАНКА	ОБЩИНСКА БАНКА	ОБЩИНСКА БАНКА	ОБЩИНСКА БАНКА
БЪЛГАРО-АМЕРИКАНСКА КРЕДИТНА БАНКА	БЪЛГАРО-АМЕРИКАНСКА КРЕДИТНА БАНКА	БЪЛГАРО-АМЕРИКАНСКА КРЕДИТНА БАНКА	БЪЛГАРО-АМЕРИКАНСКА КРЕДИТНА БАНКА	БЪЛГАРО-АМЕРИКАНСКА КРЕДИТНА БАНКА
ИНТЕРНЦИОНЪЛ АСЕТ БАНК	ИНТЕРНЦИОНЪЛ АСЕТ БАНК	ИНТЕРНЦИОНЪЛ АСЕТ БАНК	ИНТЕРНЦИОНЪЛ АСЕТ БАНК	ИНТЕРНЦИОНЪЛ АСЕТ БАНК
ЕКОНОМИ БАНК БЪЛГАРИ	ЕКОНОМИ БАНК БЪЛГАРИ	ЕКОНОМИ БАНК БЪЛГАРИ	ЕКОНОМИ БАНК БЪЛГАРИ	ЕКОНОМИ БАНК БЪЛГАРИ
БЪЛГАРСКА БАНКА ЗА РАЗВИТИЕ	БЪЛГАРСКА БАНКА ЗА РАЗВИТИЕ	БЪЛГАРСКА БАНКА ЗА РАЗВИТИЕ	БЪЛГАРСКА БАНКА ЗА РАЗВИТИЕ	БЪЛГАРСКА БАНКА ЗА РАЗВИТИЕ
ТОКОУДА БАНК	ТОКОУДА БАНК	ТОКОУДА БАНК	ТОКОУДА БАНК	ТОКОУДА БАНК
ТЪРГОВСКА БАНКА Д	ТЪРГОВСКА БАНКА Д	ТЪРГОВСКА БАНКА Д	ТЪРГОВСКА БАНКА Д	ТЪРГОВСКА БАНКА Д
НВС БАНКА СОВБИ	НВС БАНКА СОВБИ	НВС БАНКА СОВБИ	НВС БАНКА СОВБИ	НВС БАНКА СОВБИ
ЧВБ ТЕКСИМ	ЧВБ ТЕКСИМ	ЧВБ ТЕКСИМ	ЧВБ ТЕКСИМ	ЧВБ ТЕКСИМ
Трета група	Трета група	Трета група	Трета група	Трета група
АЛФА БАНК-член СОВБИ	АЛФА БАНК-член СОВБИ	АЛФА БАНК-член СОВБИ	АЛФА БАНК-член СОВБИ	АЛФА БАНК-член СОВБИ
БНП ПАРИЖА С.А.-член СОВБИ	БНП ПАРИЖА С.А.-член СОВБИ	БНП ПАРИЖА С.А.-член СОВБИ	БНП ПАРИЖА С.А.-член СОВБИ	БНП ПАРИЖА С.А.-член СОВБИ
ИНГ БАНК Н.В.-член СОВБИ	ИНГ БАНК Н.В.-член СОВБИ	ИНГ БАНК Н.В.-член СОВБИ	ИНГ БАНК Н.В.-член СОВБИ	ИНГ БАНК Н.В.-член СОВБИ
СГТБ БАНК Н.А.-член СОВБИ	СГТБ БАНК Н.А.-член СОВБИ	СГТБ БАНК Н.А.-член СОВБИ	СГТБ БАНК Н.А.-член СОВБИ	СГТБ БАНК Н.А.-член СОВБИ
ТЕ ДЖЕ ИРФАТ БАНКАСЪ-член СОВБИ	ТЕ ДЖЕ ИРФАТ БАНКАСЪ-член СОВБИ	ТЕ ДЖЕ ИРФАТ БАНКАСЪ-член СОВБИ	ТЕ ДЖЕ ИРФАТ БАНКАСЪ-член СОВБИ	ТЕ ДЖЕ ИРФАТ БАНКАСЪ-член СОВБИ
БАНК ЛЕМИ ГЛУБИИ С.А.-член СОВБИ	РЕГИОНАЛНА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА-член БЪЛГАРИ	РЕГИОНАЛНА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА-член БЪЛГАРИ	РЕГИОНАЛНА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА-член БЪЛГАРИ	РЕГИОНАЛНА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА-член БЪЛГАРИ
МЕДБАНК ГИЕЛ-член СОВБИ	МЕДБАНК ГИЕЛ-член СОВБИ	МЕДБАНК ГИЕЛ-член СОВБИ	МЕДБАНК ГИЕЛ-член СОВБИ	МЕДБАНК ГИЕЛ-член СОВБИ

Фигура 5. Търговските банки в България (2008 – 2012 г.)
Източник: БНБ.

2013	2014	2015	2016	2017
Първа група	Първа група	Първа група	Първа група	Първа група
УниКредит Булбанк	УниКредит Булбанк	УниКредит Булбанк	УниКредит Булбанк	УниКредит Булбанк
Банка ДСК	Банка ДСК	Банка ДСК	Банка ДСК	Банка ДСК
Обединена Българска Банка	Обединена Българска Банка	Първа инвестиционна банка	Обединена Българска Банка	Обединена Българска Банка
Корпоративна търговска банка	Корбанк България	Обединена Българска Банка	Корбанк България	Корбанк България
Първа инвестиционна банка	Първа инвестиционна банка	Първа инвестиционна банка	Първа инвестиционна банка	Първа инвестиционна банка
Втора група	Втора група	Втора група	Втора група	Втора група
Корбанк България	Корбанк България	Корбанк България	Банка Пирюс България	Банка Пирюс България
Банка Пирюс България	Сокопте Жернал Ласкопсбанк	Сокопте Жернал	Сокопте Жернал (България)	Сокопте Жернал (България)
Сокопте Жернал (България)	Райфайзенбанк (България)	Востресбанк	Райфайзенбанк (България)	Райфайзенбанк (България)
Съббанк	Съббанк	Съббанк	Съббанк	Съббанк
Централна кооперативна банка	Централна кооперативна банка	Централна кооперативна банка	Централна кооперативна банка	Централна кооперативна банка
Алмалк Банк България	Алмалк Банк България	Алмалк Банк България	Алмалк Банк България	Алмалк Банк България
ТЕ Инвестбанк	ТЕ Инвестбанк	ТЕ Инвестбанк	ТЕ Инвестбанк	ТЕ Инвестбанк
Прокредит Банк (България)	Прокредит Банк (България)	Прокредит Банк (България)	Прокредит Банк (България)	Прокредит Банк (България)
Обединена банка	Обединена банка	Обединена банка	Обединена банка	Обединена банка
Прокредит Банк (България)	Българо-американска кредитна банка	Българска банка за развитие	Българо-американска кредитна банка	Българо-американска кредитна банка
Българо-американска кредитна банка	Интернешънъл АсТ Банк	Интернешънъл АсТ Банк	Интернешънъл АсТ Банк	Интернешънъл АсТ Банк
Българо-американска кредитна банка	Търговска банка Витория	Търговска банка Витория	Търговска банка Витория	Търговска банка Витория
Витория Банк	Българска банка за развитие	Българска банка за развитие	Българска банка за развитие	Българска банка за развитие
Торуга Банк	Торуга Банк	Торуга Банк	Торуга Банк	Торуга Банк
Търговска банка Д	Търговска банка Д	Търговска банка Д	Търговска банка Д	Търговска банка Д
Три Бий Банк	Три Бий Банк	Три Бий Банк	Три Бий Банк	Три Бий Банк
ЧЕБ ТЕСКОМ	ЧЕБ ТЕСКОМ	ЧЕБ ТЕСКОМ	ЧЕБ ТЕСКОМ	ЧЕБ ТЕСКОМ
Трета група	Трета група	Трета група	Трета група	Трета група
АЛФА Банк-кчп СОВИВ	АЛФА Банк-кчп СОВИВ	Търговска банка Витория	Бит Лайвска С.А. - кчп СОВИВ	Бит Лайвска С.А. - кчп СОВИВ
Бит Лайвска С.А. - кчп СОВИВ	Бит Лайвска С.А. - кчп СОВИВ	Трета група	КФГ Банк Н.Б. - кчп СОВИВ	КФГ Банк Н.Б. - кчп СОВИВ
КФГ Банк Н.Б. - кчп СОВИВ	КФГ Банк Н.Б. - кчп СОВИВ	АЛФА Банка - кчп (България)	Сити Банк Н.А. - кчп СОВИВ	Сити Банк Н.А. - кчп СОВИВ
КФГ Банк Н.Б. - кчп СОВИВ	Сити Банк Н.Б. - кчп СОВИВ	Сити Банк (България) - кчп (България)	Сити Банк (България) - кчп (България)	Сити Банк (България) - кчп (България)
Сити Банк Н.А. - кчп СОВИВ	ТЕ ДЖЕ ВРАПАТ Банк Наск - кчп СОВИВ	Бит Лайвска С.А. - кчп СОВИВ	ТЕ ДЖЕ ВРАПАТ Банк Наск - кчп СОВИВ	ТЕ ДЖЕ ВРАПАТ Банк Наск - кчп СОВИВ
ТЕ ДЖЕ ВРАПАТ Банк Наск - кчп СОВИВ	Ишбанк Грийб - кчп СОВИВ	Иш Банк Н.Б. - кчп СОВИВ	Ишбанк Грийб - кчп СОВИВ	Ишбанк Грийб - кчп СОВИВ
Ишбанк Грийб - кчп СОВИВ	ТЕ НЕ ВРАПАТ Банк Наск - кчп СОВИВ	ТЕ НЕ ВРАПАТ Банк Наск - кчп СОВИВ	Ишбанк Грийб - кчп СОВИВ	Ишбанк Грийб - кчп СОВИВ
Ишбанк Грийб - кчп СОВИВ	Ишбанк Грийб - кчп СОВИВ	Ишбанк Грийб - кчп СОВИВ	Ишбанк Грийб - кчп СОВИВ	Ишбанк Грийб - кчп СОВИВ

Фигура 6. Търговските банки в България (2013 – 2017 г.)
Източник: БНБ.

Групирането и позиционирането в съответните групи банки във Фигури 2–6 е резултат на политиката на УС на БНБ за отразяване на тяхната същественост за банковата система и свързания с това потенциал за генериране на системен риск. В първа група са банките с най-съществено влияние върху банковата система, които имат и съответен най-голям размер на активите. Позицията на банките в групите пряко зависи от размера на активите. Всяка година тази позиция се променя, доколкото е настъпила промяна в относителния дял на активите в рамките на цялата система. От 2008 година в първа група се включват петте най-големи банки на база на общите им активи, във втора – респективно останалите ТБ. В трета група влизат клонове на чуждестранни банки, опериращи на българския банков пазар.

Фигура 7. Брой банки и клонове на чуждестранни банки в България (1990–2016)

Видно от Фигура 2 и Фигура 3 е високата динамика в броя и институционалното брандиране на опериращите в България ТБ. След въвеждане на стандартизация в групирането (вж. фиг. 4–6) броят на лицензираните ТБ устойчиво намалява, дължащо се на банкова консолидация или форсмажор (случаят с КТБ), като позиционирането в съответната група придобива също устойчив характер при константни лидерски позиции на Уникредит Булбанк и Банка ДСК. Аналитичното моделиране на тенденцията в броя на ТБ в страната показва устойчиво редуциране за период от 27 години при средногодишен темп от минус 1,2 банкови институции (вж. Фиг. 7). Направеният анализ и изложение в част втора от студията дават основание да се направи изводът, че развитието на клоновата мрежа на ТБ в България за периода 1990–2016 г. е първоначално функция на процеса на либерали-

зация и последваща консолидация, която от своя страна води до окрупняване на самите банки и логично обединяване на техните регионално разположени клонови мрежи.

3. Аналитичен поглед върху финансови показатели на системата на търговските банки в България и тяхната клонова мрежа

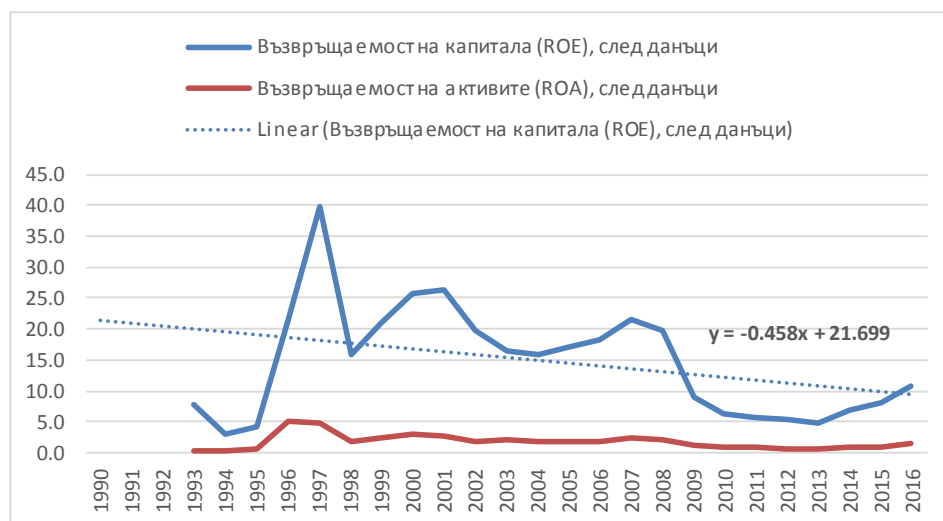
Финалната част от изследването логично поставя фокус върху пряката връзка между финансовото състояние на ТБ и обосновката на решения в посока запазване, експанзия и/или редукция в тяхната клонова мрежа. За целите на анализа селектираме ключови коефициенти за периода от 27 години (1990–2016 г.), където чрез графичен метод на анализ установяваме динамика и тенденции на развитие. Фигура 8 дава основание да се направи изводът за цялостно подобряване на показателите, измерващи отношението на отпуснатите кредити към привлечените депозити на резиденти, дължащо се на икономическия растеж и нарастването на спестяванията, както и благоприятен тренд на подобряване на отношението на оперативните разходи към оперативните доходи.

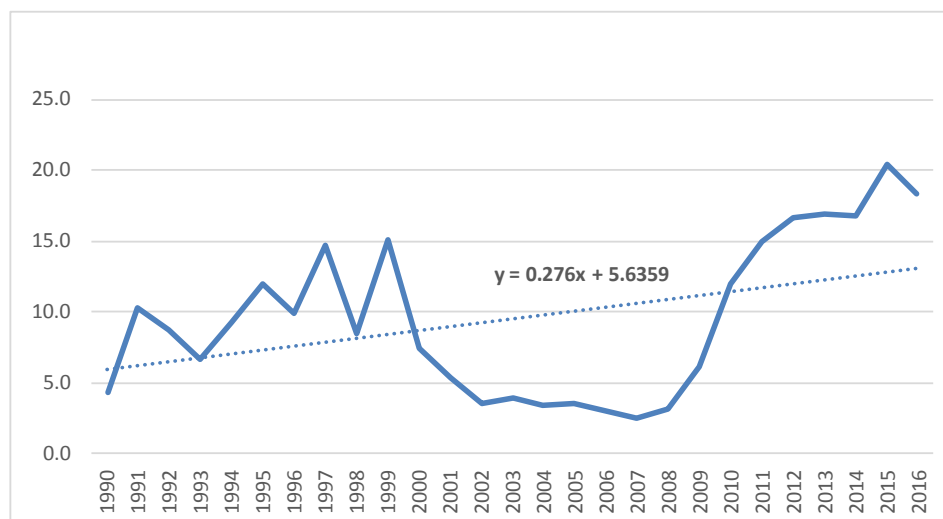
Фигура 8. Динамика в ключови коефициенти за банките в България (1990–2016 г.)

Чрез Фигура 9 са представени измененията в показателите за възвръщаемост. Изследваният период от 1990 до 2016 г. е показателен за capacитета на банковия сектор да се адаптира към променящата се макроикономическа обстановка и регулаторна уредба. Позитивният тренд от

последните пет изследвани години показва нарастване на капиталовия показател и устойчиво акумулиране на печалби в сектора.

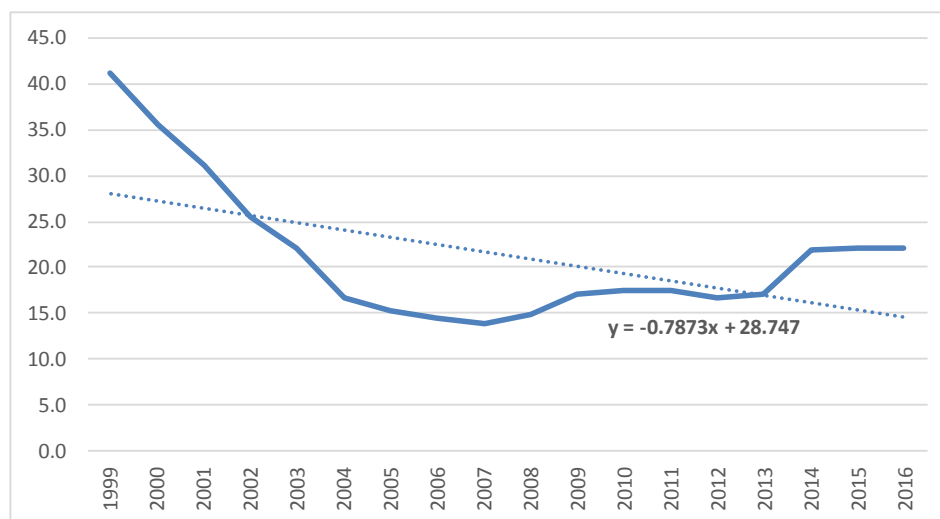
Фигура 9. Динамика в ключови коефициенти (2) за банките в България (1990–2016)

Фигура 10. Дял на необслужваните кредити (NPE ratio) за банките в България (1990–2016)

Посткризисният период след 2008 г. ясно индикира тенденция към нарастване дела на необслужваните кредити, който тренд се „обръща“ позитивно след 2015 г. (вж. Фиг. 10). Показателят за капиталова адекватност

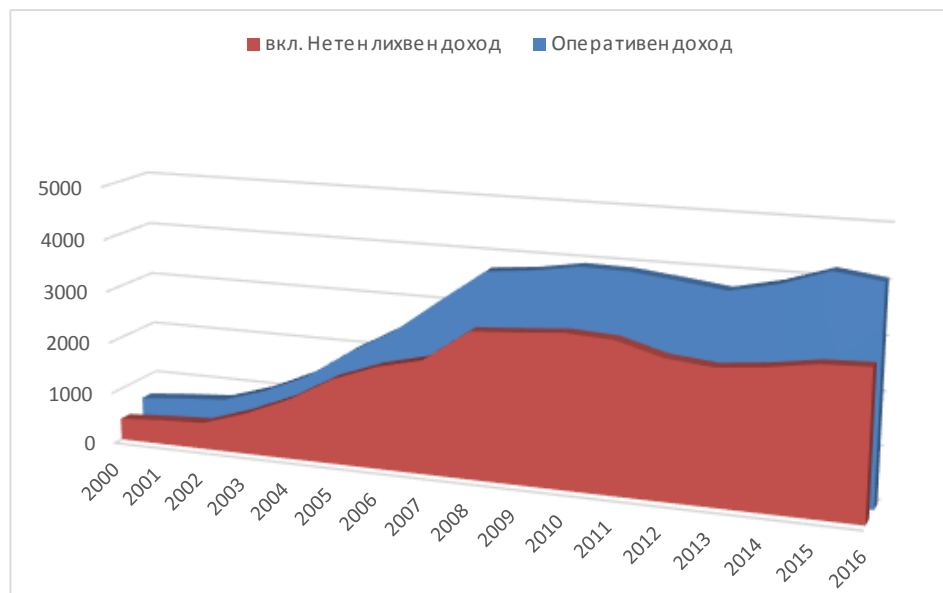
дава равнища за цялата система, които са устойчиви през последните 5 години над средните за ЕС (вж. Фиг. 11).

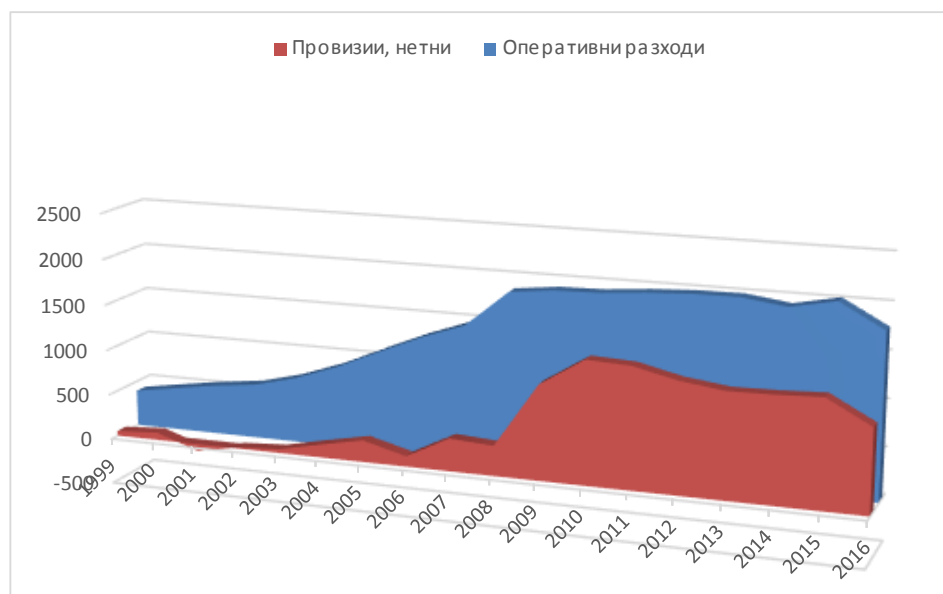
Фигура 11. Капиталова адекватност на банките в България (1990–2016)

Динамиката в ключовите коефициенти за представяне на банките в страната за периода 1990–2016 г. показва, че към 05.04.2018 година, съгласно Регистъра за кредитните институции в банковия сектор има действащи 21 банки лицензирани в България – УниКредит Булбанк АД, Банка ДСК ЕАД, Обединена българска банка АД, Юробанк България АД (Пощенска банка), Райфайзенбанк (България) ЕАД, Сосиете Женерал Експресбанк АД, Алианц Банк България АД, Банка Пиреос България АД, Ти Би Ай Банк ЕАД, Първа инвестиционна банка АД, Българо–американска кредитна банка АД, ПроКредит Банк (България) ЕАД, Търговска Банка Д АД, Токуда Банк АД, Инвестбанк АД, Централна кооперативна банка АД, Общинска банка АД, Българска банка за развитие АД, Интернешънъл Асет Банк АД, Тексим Банк АД.⁶ Списъкът се допълва с пет клона на чуждестранни банки в Република България: БНП Париба С.А. – клон София, Ситибанк Европа АД – клон България, ИНГ Банк Н.В. – клон София, БНП Париба Пърсънъл Файненс С.А. – клон България, Те–Дже ЗИРААТ БАНКАСЪ – Клон София. Системата на ТБ в страната ясно отчита по своите показатели ефекта на глобалната криза от 2008 г. и последващото многогодишно възстановяване в условия на еволюиращи банков регулации.

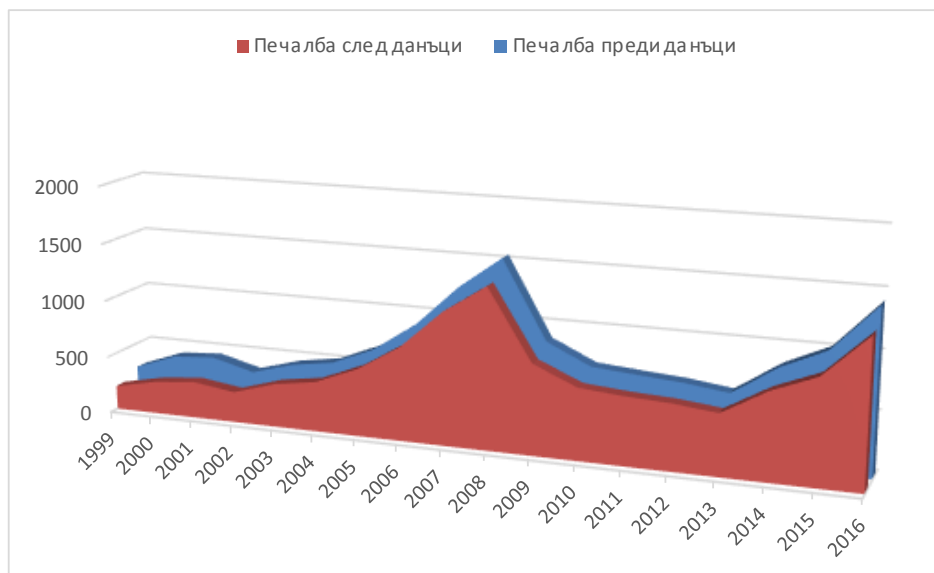
⁶ Заб. Посоченият списък е по отчетни данни на БНБ. Подредбата на отделните банки е по критерия „управлявани активи” и отразява отчетни данни, официално депозирани в централната банка от самите търговските банки.

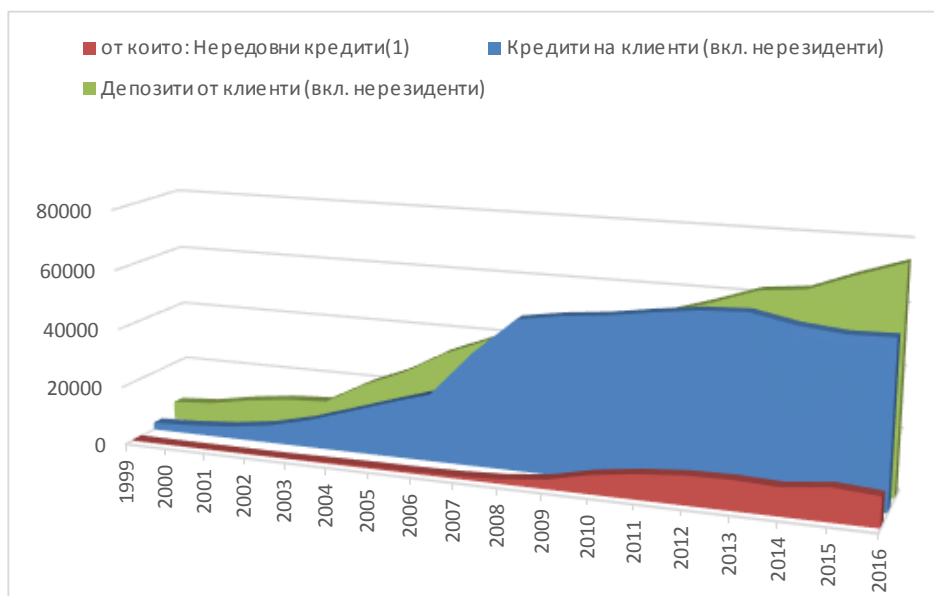
Фигура 12. Изменение на оперативния доход и на нетния лихвен доход в млн. лв. за банките в България (1999–2016)

Фигура 13. Изменение на оперативните разходи и нетните провизии в млн. лв. за банките в България (1999–2016)

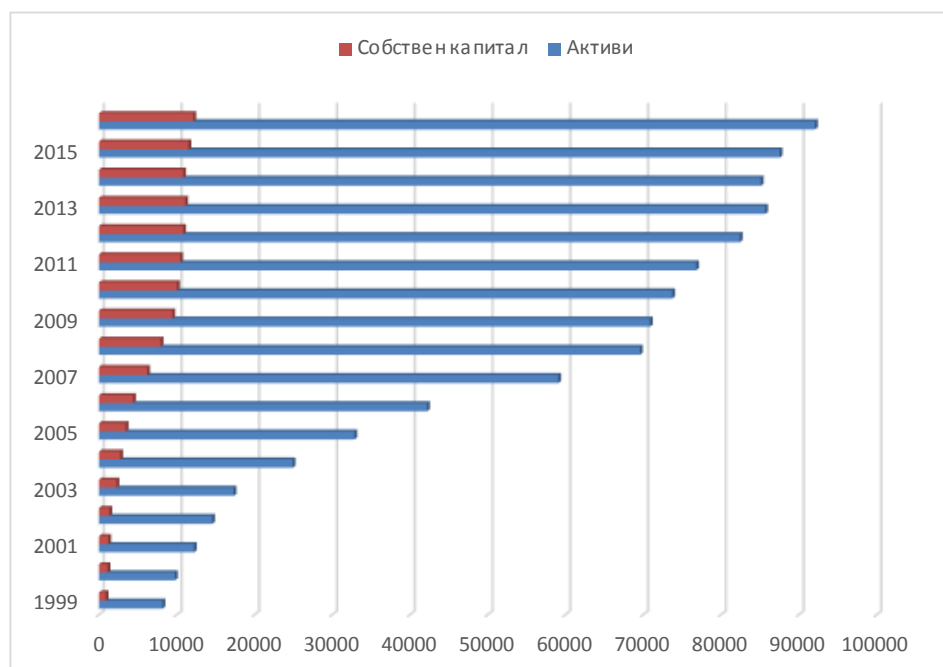

Фигура 14. Изменение на брутна и нетна печалба в млн. лв. за банките в България (1990–2016)

Фигура 15. Изменение на кредитите и депозитите от клиенти в млн. лв. за банките в България (1990-2016)

Фигури 12 – 15 представят в милиони лева (за периода 1999–2016 г.) кумулативните за сектора показатели, свързани с нетния лихвен доход, оперативните разходи, нетните провизии, печалбата, кредитите и депозитите. Видимо от 4-те фигури е позитивната тенденция за укрепване на финансовото състояние на банковата система, вкл. след оздравителното за нея „изключване“ на КТБ от масива с кумулативни резултати. Изменението на активите и собствения капитал за периода 1999–2016 г. показва позитивна корелация между двата показателя (фиг. 16), осигуряваща логично капиталово покритие на банковите операции (фиг. 14).

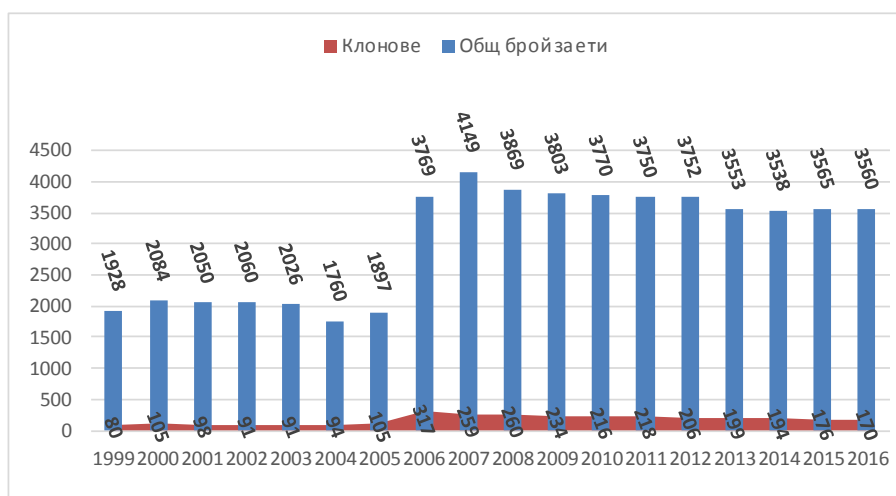

Фигура 16. Изменение на активите и собствения капитал в млн. лв. за банките в България (1990–2016)

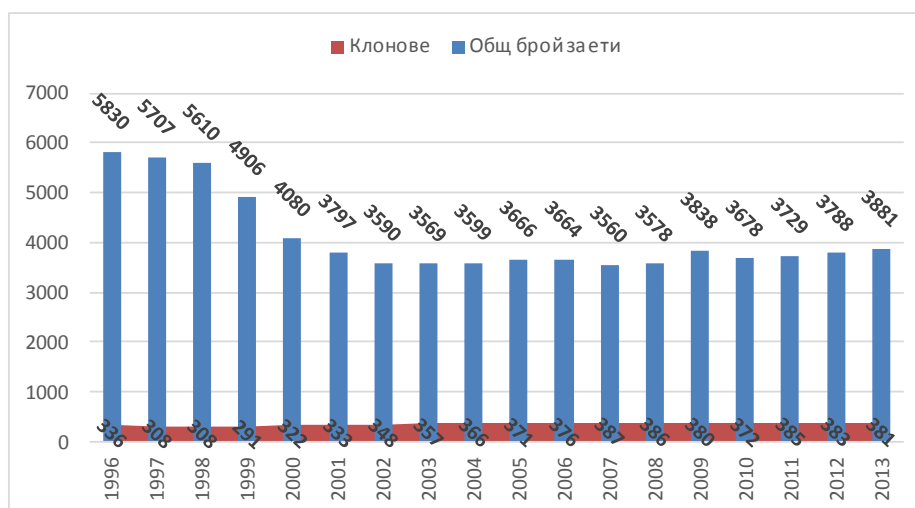
Общият извод от илюстрираните нива на основни финансови показатели е за устойчив позитивен тренд в посткризисния период (след 2010 г.) с преодоляване на шоковия ефект от фалита на КТБ. Периодът до въвеждането на валутния борд обаче също е с позитивен тренд на показателите (вж. Фиг. 8–11), завършил с катастрофални процеси на ниво макроикономика и банкова система!?

Финалният етап от изследването е върху клоновата мрежа и осигуряването с персонал. По данни на БНБ по отношение на селектирани банки за страната, вкл. и двете водещи такива, отчитаме следното състояние на клоновата мрежа и персонала:

Първо. В системата на банка Уникредит Булбанк средният брой зает персонал за периода 1999–2016 г. е бил 3049 души при средно 173 клона на банката в столицата и страната. Средният числен състав от служители на банков клон е 17,6 души (при данни, отчитащи и персонала на ЦУ). В предкризисната и първа за еврочленството 2007 г. персоналят достига своя максимум от 4149 души (вж. Фиг. 17).

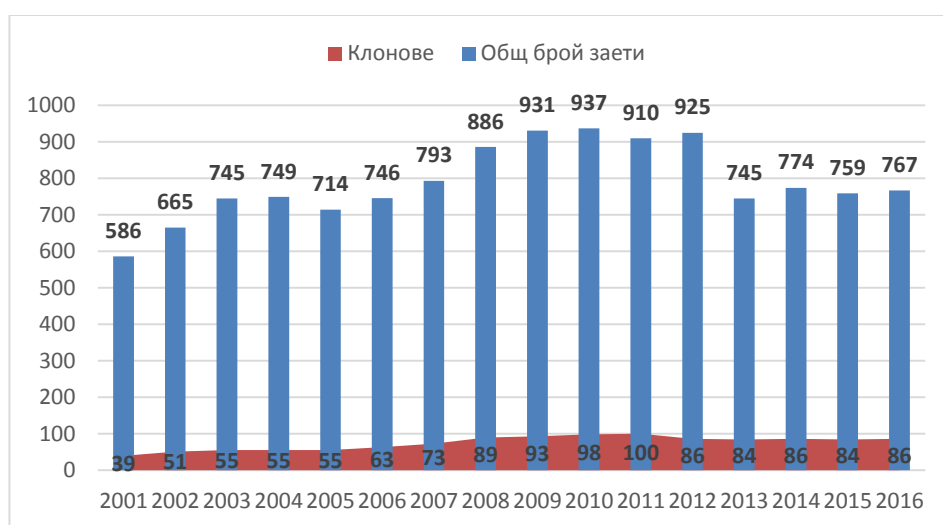

Фигура 17. Общ брой клонове и персонал за периода 1999–2016 г. в Уникредит Булбанк

Фигура 18. Общ брой клонове и персонал за периода 1996–2016 г. в Банка ДСК

Второ. В системата на банка ДСК средният брой зает персонал за период е бил 4115 души при средно 355 клона на банката в столицата и страната. Средният числен състав от служители на банков клон е 11,6 души (при данни, включващи и персонала на ЦУ). През 1999 г. персоналетът има своя максимум от 5830 души. С еврочленството на страната персоналетът бележи тенденция към увеличаване от 3560 души през 2007 г. до 3881 души през 2016 г. (вж. фиг. 18).

Фигура 19. Общ брой финансови центрове и персонал за периода 2001–2016 г. в Банка ДСК

Трето. В системата на Общинска банка средният брой зает персонал за периода 2001–2016 г. е бил 790 души при средно 75 клона на банката в столицата и страната. Средният числен състав от служители на банков клон е 10,5 души (при данни, включващи и персонала на ЦУ). През 2010 г. персоналетът има своя максимум от 937 души (вж. Фиг. 19).

Паралелното онлайн прочуване върху състоянието на клоновите мрежи на действащите в България към 2018 г. ТБ сочи като най-популярни следните две пирамидални управленски структури:

Първо. Двуетажна структура по модела ЦУ – банкови клонове / финансови центрове) с възможност за трето ниво, производно на второто ниво, обособено като изнесено работно място (ИРМ);

Второ. Триетажна структура по модела ЦУ – регионални банкови клонове (следващи логиката на териториалното деление) – локални банкови офиси. Налице е възможност, към второ или трето ниво да бъде обособено и производно субординирано ниво като изнесено работно място (ИРМ).

И двата модела намират приложение и са функция на решения на банковия мениджмънт и заявен пред БНБ бизнес план за функциониране на самата ТБ и нейната клонова мрежа.

Заклучение

Поддържането на конкретна структура от страна на търговските банки под формата на клонова мрежа изисква задълбочен финансов анализ. Законът за кредитните институции (чл.7, ал.4) не ограничава търговските банки по отношение на броя на клоновете, които могат да бъдат открити в дадено населено място. Следователно начинът на определяне на клоновата мрежа е изцяло в компетенциите на ръководството на банката. Динамиката в развитието на клоновата мрежа на търговските банки зависи от влиянието на конкретни обективни фактори. Тези фактори могат да бъдат от различно естество. Промяната в макроикономическата среда и фазата на икономическия цикъл оказва пряко влияние върху развитието на клоновата мрежа на търговските банки. Развитието на компютърните технологии, в частност на електронното банкиране, променя схемата на дистрибуция на банковите продукти.

Развитието на клоновата мрежа на търговските банки зависи от макроикономическата среда и фазата на икономическия цикъл. Следователно динамиката в развитието на клоновата мрежа на търговските банки има пряко отношение към управлението на риска, породен от промяната в макроикономическата среда, в която те работят. Разглежданият проблем намира и законови измерения. Съгласно разпоредбите на Закона за кредитните институции (чл.73, ал.1), органът за управление на всяка банка трябва периодично да актуализира политиката за управление на риска, включително риска, свързан с промяната в макроикономическата среда на банката, породен от фазата на икономическия цикъл. Освен като инструмент на политиката за управление на риска в банката, развитието на клоновата мрежа на търговските банки трябва да залегне и в стратегията и плана за дейността на банката. Проведеното изследване ясно показва, че независимо от еволюиращите банкови регулации банковият бизнес в България се адаптира и еволюира. Бъдещето обаче дава ясна тенденция за още по-високо навлизане на дигитализацията⁷ в банковите услуги, водещо до дигитализация и виртуализация на самата клонова мрежа и тотална ориентация към клиента и неговото банково обслужване по стандарта 24/7 (24 часа в денонощието, 7 дни в седмицата).

⁷http://cfo.cio.bg/1244_bankite_na_badeshteto_sa_orientirani_kam_klienta_ne_kam_predostavyanite_uslugi

Използвани източници

- Carlson, M., & Mitchener, K. J. (2003, February). Branch Banking, Bank Competition, and Financial Stability. *Federal Reserve Board*, pp. 1-44.
- Clark, T., Dick, A., Hirtle, B., Stiroh, K. J., & Williams, R. (2007). The Role of Retail Banking in the U.S. Banking Industry: Risk, Return, and Industry Structure. *FRBNY Economic Policy Review / December 2007*, 39-56.
- Goet, M. ., & Levine, R. (2015, April 11). Does the Geographical Expansion of Banks Recue Risk? *FRS*, pp. 1-43.
- Hakenes, H., Hasan, I., Molyneux, P., & Xie, R. (2014, 5). Small Banks and Local Economic Development. *Bank of Finland Research Discussion Papers*, 1-52.
- Hannan, T. H., & Hanweck, G. A. (2008, 2). Recent Trends in the Number and Size of Bank Branches: An Examination of Likely Determinants. *Finance and Economics Discussion Series Divisions of Research & Statistics and Monetary Affairs Federal Reserve Board, Washington, D.C.*, pp. 1-35.
- Hannan, T. H., & Hanweck, G. A. (2008, February). Recent Trends in the Number and Size of Bank Branches: An Examination of Likely Determinants. *Finance and Economics Discussion Series Divisions of Research & Statistics and Monetary Affairs Federal Reserve Board, Washington, D.C.*, pp. 1-35.
- Hasan, I., Jackowicz, K., Kowalewski, O., & Kozlowski, L. (2017, January 11). The Economic Impact of Changes in the Local Bank Presence. *IESEG Working Paper Series 2017-ACF-01*, pp. 1-46.
- Hawkins, J., & Mihaljek, D. (2001). The banking industry in the emerging market economies: competition, consolidation and systemic stability - an overview. *BIS Papers No 4*, pp. 1-44.
- Hirtle, B. (2005, June). The Impact of Network Size on Bank Branch Performance. *Federal Reserve Bank of New York Staff Reports, no. 211*, pp. 1-44.
- Kuehn, J. (2017, March 29). Spillovers from Entry: The Impact of Bank Branch Network Expansion. *Department of Economics, CSU East Bay*, pp. 1-45.
- Kuehn, J. (2017, October 31). Strategic Complementarities in Bank Branching Decisions. SSRN-id3074177.
- БНБ. (1991). *Годишен отчет на БНБ за 1991 г.* София: БНБ.
- ЗКИ. (2006). *Закон за кредитните институции.* София: ДВ.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

*Таблица А1
Търговските Банки в България в периода 1990–1991*

№	1990: НАИМЕНОВАНИЕ НА БАНКАТА	1991: БАНКИ С БЪЛГАРСКИ КАПИТАЛ
1	Асеновградска ТБ – АД	Централна Кооперативна банка (София)
2	Банка за земеделски кредит	Българска Пощенска банка (София)
3	Благоевградска ТБ – АД	Кредитна банка (Драгоман)
4	Бобовдолска ТБ – АД	Агробизнесбанк (Пловдив)
5	Ботевградска ТБ – АД	Международна банка за търговия и развитие (София)
6	БСИ „Минералбанк“	Сирбанк (София)
7	Бургаска ТБ – АД	Туристспортбанк (София)
8	Българска външнотърговска банка (Булбанк)	Асеновградска ТБ – АД
9	Варненска ТБ – АД	Благоевградска ТБ – АД
10	Великотърновска ТБ – АД	Бобовдолска ТБ – АД
11	Видинска ТБ – АД	Ботевградска ТБ – АД
12	Врачанска ТБ – АД	БСИ „Минералбанк“
13	Габровска ТБ – АД	Бургаска ТБ – АД
14	Горнооряховска ТБ – АД	Българска външнотърговска банка (Булбанк)
15	Гоцеделчевска ТБ – АД	Варненска ТБ – АД
16	Девинска ТБ – АД	Великотърновска ТБ – АД
17	Димитровградска ТБ – АД	Видинска ТБ – АД
18	Добричка ТБ – АД (Добруджанска банка АД)	Врачанска ТБ – АД
19	Елинпелинска ТБ – АД	Габровска ТБ – АД
20	Елховска ТБ – АД	Горнооряховска ТБ – АД
21	Земеделска и кооперативна банка	Гоцеделчевска ТБ – АД
22	Казанлъшка ТБ – АД	Девинска ТБ – АД
23	Карловска ТБ – АД	Димитровградска ТБ – АД
24	Кърджалийска ТБ – АД	Добричка ТБ – АД (Добруджанска банка АД)
25	Кюстендилска ТБ – АД	Елинпелинска ТБ – АД
26	Ловешка ТБ – АД	Елховска ТБ – АД
27	Ляковска ТБ – АД	Земеделска и кооперативна банка
28	Мездренска ТБ – АД	Казанлъшка ТБ – АД
29	Михайловградска ТБ – АД	Карловска ТБ – АД
30	Новозагорска ТБ – АД	Кърджалийска ТБ – АД
31	Пазарджишка ТБ – АД	Кюстендилска ТБ – АД
32	Пернишка ТБ – АД	Ловешка ТБ – АД
33	Петричка ТБ – АД (Бизнесбанк АД)	Ляковска ТБ – АД
34	Пещерска ТБ – АД	Мездренска ТБ – АД
35	Плевенска ТБ – АД	Михайловградска ТБ – АД

Финансово-стопански проблеми на съвременето: Въздействие върху българската икономика

36	Пловдивска ТБ – АД	Новозагорска ТБ – АД
37	Поповска ТБ – АД	Пазарджишка ТБ – АД
38	Провадийска ТБ – АД	Пернишка ТБ – АД
39	Първа частна банка	Петричка ТБ – АД (Бизнесбанк АД)
40	Първомайска ТБ – АД	Пещерска ТБ – АД
41	Разградска ТБ – АД	Плевенска ТБ – АД
42	Русенска ТБ – АД	Пловдивска ТБ – АД
43	Самоковска ТБ – АД	Поповска ТБ – АД
44	Силистренска ТБ – АД	Провадийска ТБ – АД
45	Сливенска ТБ – АД	Първа частна банка
46	Смолянска ТБ – АД	Първомайска ТБ – АД
47	Станкедимитровска ТБ – АД	Разградска ТБ – АД
48	Старозагорска ТБ – АД	Русенска ТБ – АД
49	Стопанска банка	Самоковска ТБ – АД
50	Строителна банка	Силистренска ТБ – АД
51	ТБ „Балканбанк“	Сливенска ТБ – АД
52	ТБ „Биохим“	Смолянска ТБ – АД
53	ТБ „Витоша“ – АД	Станкедимитровска ТБ – АД
54	ТБ „Възраждане“ – АД	Старозагорска ТБ – АД
55	ТБ „Доверие“	Стопанска банка
56	ТБ „Електроника“	Строителна банка
57	ТБ „Искър“ АД	ТБ „Балканбанк“
58	ТБ „Кремиковци“ – АД	ТБ „Биохим“
59	ТБ „Кристалбанк“ – АД	ТБ „Витоша“ – АД
60	ТБ „София“ – АД	ТБ „Възраждане“ – АД
61	ТБ „Средец“ – АД	ТБ „Доверие“
62	ТБ „Хемус“	ТБ „Електроника“
63	Транспортна банка	ТБ „Искър“ АД
64	Троянска ТБ – АД	ТБ „Кремиковци“ – АД
65	Търговищка ТБ – АД	ТБ „Кристалбанк“ – АД
66	Хасковска ТБ – АД	ТБ „София“ – АД
67	Чепеларска ТБ – АД	ТБ „Средец“ – АД
68	Червенобрежка ТБ – АД	ТБ „Хемус“
69	Шуменска ТБ – АД	Транспортна банка
70	Ямболска – ТБ – АД	Троянска ТБ – АД
71		Търговищка ТБ – АД
72		Хасковска ТБ – АД
73		Чепеларска ТБ – АД
74		Червенобрежка ТБ – АД
75		Шуменска ТБ – АД
76		Ямболска – ТБ – АД
		БАНКИ С ЧУЖДЕСТРАНЕН КАПИТАЛ
1		Международна банка за инвестиции и развитие (София)
2		Банка за земеделски кредит

Източник: БНБ

Таблица А2
Търговските банки в България в периода 1992–1993

	1992: БАНКИ С БЪЛГАРСКИ КАПИТАЛ	1993: БАНКИ С БЪЛГАРСКИ КАПИТАЛ
1	ТБ „Кристалбанк“ – АД	ТБ „Славяни“ – АД, София
2	БСИ „Минералбанк“	ТБ „Капиталбанк“ – АД, София
3	Първа частна банка	ТБ Първа инвестиционна банка – АД, София
4	Стопанска банка	ТБ Българска търговска и индустриална банка – АД, София
5	Ямболска – ТБ – АД	Балканска универсална банка – АД, София
6	Първомайска ТБ – АД	ТБ „Моллов“ – АД, София
7	Старозагорска ТБ – АД	ТБ „Балканбанк“ – АД, София (образувана чрез сливане на 3 ТБ)
8	Бургаска ТБ – АД	ТБ „Експресбанк“ – АД, Варна (образувана чрез сливане на 12 ТБ)
9	Сирбанк (София)	ТБ „Хеброс“ – АД, Пловдив (образувана чрез сливане на 10 ТБ)
10	Карловска ТБ – АД	ТБ „Софиябанк“ – АД, София (образувана чрез сливане на 4 ТБ)
11	ТБ „Средец“ – АД	ТБ „Кристалбанк“ – АД
12	Елинпелинска ТБ – АД	Частна земеделска и инвестиционна банка – АД
13	Видинска ТБ – АД	Агробизнесбанк (Пловдив)
14	Горнооряховска ТБ – АД	БСИ „Минералбанк“
15	Ляковска ТБ – АД	Първа частна банка
16	Варненска ТБ – АД	Стопанска банка
17	Видинска ТБ – АД	Ямболска – ТБ – АД
18	Горнооряховска ТБ – АД	Първомайска ТБ – АД
19	Гоцеделчевска ТБ – АД	Старозагорска ТБ – АД
20	Девинска ТБ – АД	Бургаска ТБ – АД
21	Земеделска и кооперативна банка	Сирбанк (София)
22	Кюстендилска ТБ – АД	Карловска ТБ – АД
23	Ляковска ТБ – АД	ТБ „Средец“ – АД
24	Провадийска ТБ – АД	Елинпелинска ТБ – АД
25	Разградска ТБ – АД	Частна предприемаческа банка „Тексим“ – АД
26	Силистренска ТБ – АД	Обединена българска банка – АД (образувана чрез сливане на 22 ТБ)
27	Смолянска ТБ – АД	Селскостопанска кредитна централа – АД
28	ТБ "Възраждане – АД	Централна Кооперативна банка (София)

Финансово-стопански проблеми на съвременето: Въздействие върху българската икономика

29	Транспортна банка	Българска Пощенска банка (София)
30	Червенобрежка ТБ – АД	Кредитна банка (Драгоман)
31	Благоевградска ТБ – АД	Международна банка за търговия и развитие (София)
32	Великотърновска ТБ – АД	Туристспортбанк (София)
33	Мездренска ТБ – АД	Добруджанска – ТБ АД (Добричка ТБ АД)
34	Пловдивска ТБ – АД	Бизнесбанк АД (Петричка банка)
35	ТБ „Витоша“ – АД	БАНКИ С ЧУЖДЕСТРАНЕН КАПИТАЛ
36	Троянска ТБ – АД	
37	Чепеларска ТБ – АД	„Хиосбанк“ – АД, Атина – клон София
38	Казанлъшка ТБ – АД	Международна банка за инвестиции и развитие (София)
39	ТБ „Електроника“	Банка за земеделски кредит
40	ТБ „София“ – АД	
41	ТБ „Хемус“	
42	Централна Кооперативна банка (София)	
43	Българска Пощенска банка (София)	
44	Кредитна банка (Драгоман)	
45	Агробизнесбанк (Пловдив)	
46	Международна банка за търговия и развитие (София)	
47	Туристспортбанк (София)	
48	Добруджанска – ТБ АД (Добричка ТБ АД)	
49	Бизнесбанк АД (Петричка банка)	
50	Частна земеделска и инвестиционна банка – АД	
51	Частна предприемаческа банка „Тексим“ – АД	
52	Обединена българска банка – АД (образувана чрез сливане на 22 ТБ)	
53	Селскостопанска кредитна централа – АД	
	БАНКИ С ЧУЖДЕСТРАНЕН КАПИТАЛ	
1	Международна банка за инвестиции и развитие (София)	
2	Банка за земеделски кредит	

Източник: БНБ.